

ՕՐԱԿԻՔ ԶՄԵՒՈՆԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ , 4 Յունվարի :

Ահաւասիկ 1852 տարին՝ որ դուարժ գիմք
կողջունէ զմեզ, հրաւիրելով զիւրաբանչիւրոք ՚ի
մէնջ հաւատարմութեամբ ՚ի գործ դնել իւր բո-
լոր շրջանին մէջ մեր աղդասիրական և մարդասի-
րական պարտաւորութիւնները : Ոյն, միայն բա-
րենք ործութիւնները պէտք է որ մարդոցս սրտին
ենթակայ ըլլան, ինչպէս ճշմարտութիւնը մարդ-
կային մտաց ենթակայ ըլլալ կըհարկաւորի : Ո՞ի
թէ այս սրբազն պարտաւորութիւնները խղճի
մտօք ՚ի գործ գրինք լըմնցած տարւոյն մէջ : Ե-
րանի՞ անոր, որ կրնայ ստորասական պատասխան
մը տալ առանց ներքին տարակուսանք մը զգա-
լու : Բայց մարդո խիստ տիկար է բնութեամբ և
Վերին Նախախնամութեան շնորհացը և նպաս-
տիցը կարօտ է իւր մարդավայել պարտաւորու-
թիները կատարելու և երջանիկ ըլլալու համար :

Ուստի նոր տարւոյս բարեպատեհ առթիւը
Վրացապետան Ալշալյալ, որ ծնեալ՝ յամին 1840՝
խաղաղութեամբ կապրի մինչև ցայսօր շնորհիւ
ընդհանուր ազգին, կրփութայ իւր երախտագէտ
զեւ աշխանքը յայտնելալ անոր՝ ջերմեռանդ բա-
րեմառթութիւններ ընել առ Իարձրեալն վասն
բարօրութեան և յառաջադիմութեան բոլոր
համազգի ժողովրդեան, ի այց ինչպէս կրնամք
ստանալ այս ցանկալի բարիբը, եթէ սէր, միա-
բանութիւն և բարեմոռութիւն ըւնիմք իրարու-
հետ. վասնորոյց կաղաչեմք՝ ի խորոց սրտէ զԱրտ-
ուած, որ այս երկնային առաքինութիւնները ան-
ջինջ գրոշմէ մեր ամենեցուն սրտից մէջ. ուսկից
անմիջապէս պիտի արտաքսուին հին և նոր ատե-
լութիւնները, երկալառ ակութիւնները և չարա-
մոռութիւնները. որոց ազգակիրծան մոլութիւններ
և պատուհաս ըլլալը յայտնի է ամենուն :

Հայութեաս ըլլալը յայտնի է առաջական պատմութեան նորոյ տարւոյս կըքարեմաղթեմք նաև սրտի մոտօք , որ քրիստոնէական կրօնը ատելութեալլքիւը մը ըլլայ մեր համազգի եղացաց մէջ . այլ ընդ հակառակն միաբանութեան և սիրոյ հիմունք ըլլայ . ինչպէս կըպատուիրէ մեզ սուրբ Առաքարանը ։ Քանզի ծշմարիս քրիստոնէայթ և Քրիստոնիք Տեառն մերոյ հաւատարիմ աշակերտ ները իրենց ընկերացը հետ ունեցած եղացյրսի բութենէն պիտի ճանցուին . որովհետև քրիստոնէական սուրբ կրօնին միմիայն նշանը Սէրն է

Կը փութամբ ՚ի լցս ընծայելու հետագայ յօ-
դուածը , որ յուղարկեցու մեզ ՚ի կրտսանդենու-
պօլսոց ՚ի յարգամեծար . Ֆրէնքի ան Յակոբ աղա-
յէն , որ յիշեալ մայրափաղոքին կեսարացի գըլ-
խաւոր սեղանաւորներէն մէկն է : Թէպէտե որ
չափ որ կարելի է , Արարատան Արշլյան կ'ուզէ
հեռանալ վիճաբանական խնդրոց հրատարակու-
թենէն , մանաւանդ եթէ փոխադարձ կրիւք գը-
րուած են , սակայն այս վիճիս մէջկ'ընթեռնումք
որ երկու կողմն ևս Ճշմարտութիւնը երևան հա-
նելու և զայն պաշտպանելու նպաստակաւ . գրից
ձեռք կ'առնուն . Վ եհանձն և ազգասիրական
նպատակ , եթէ անկեղծութեամբ անոր գծած
շաւիկներէն դուրս չելլուի . և որուն՝ Արշլյան
անտարակոյս չկրնար մերժել իւր գործակցութիւ-
նը . ՚ի վերայ այսր ամենասյնի պարտաւորութիւն
ունի յորդորելու և աղացելու երկու հակառա-
կորդ կողմն ալ , որպէս զի պարզապէս և հան-
դարտ սգւով գէպեր և պատճառներ յառաջ
բերեն իրենց իրաւունքը և Ճշմարտութիւնը
պաշտպանելու համար , զգուշանալով չդրգուել
գին և զնոր կիրքերը . ապա թէ ոչ իրենց ծա-
նուցած նպատակին հակառակ ներգործութիւն
կըծնանի այս վիճաբանութիւններէն :

Արդյ Խմբագրի է Երևանոյ Արտադրեան
Կոստանդնուպօլիս, 16 Դեկտեմբերի 1851.

Անշուշտ ձեր ամիսով միապահակ ու խաղաղամէր
ոգին ազգային իրաց մէջ՝ կը բռնադատէ զձեզ
յօդուտ Վզգիս և ՚ի պաշտպանութիւն Ճշմարտու-
թեան հրատարակել առաջիկայ յօդուածս ։ զոր
կը յուսամ թէ չէք մերժեր ։

Աշխատայ չորսհարիւրերորդ չորրորդ թիւ Յա-
ւելուածին ճշնաբառակէր հեղինակը տուանց դիտելու
մեր անկողմնապահու միաբանասէր ոգին այն հա-
մառօտ ծանօթութեան մէջ, որ 38-90 թերթով
Հայաստան օրագրին հրատարակուած է, երկան
բարակ ըստ քմաց թիւր հետևութիւններով իբ-
րու թէ մեր ըրած ենթագրութիւնը կը ննջէ՝ ու
սուտ կը ցուցունէ։ որովախիթ կու տայ Ճարակ
առնել երկպառակութեանց ու կերպ կերպ կու-
սակցութեանց։ Այսու ամենամիւ մենք մեր ոտ-
վորական միաբանասէր ոգւոյն հետևելով, կե-
փութամբ ծանուցանել բարեմիտ ընթերցողաց
մեր առաջին գրուածին օրոշ միտքը, որով իւ

վրայ կը քջին իւր ըրած դատման հետևութիւնն սերը , և շշմարտութեան որին կողմը ըլլալը խոհական , ուղղադատ և ազգասէր ապնիւ անձանց կը ձգեմ վճռել : Հայաստան լրաբրոյն 38-90թերթին մէջ հրատարակուած մեր համառօտ յօդուածը երկու հիմնական բանի վրայովէր . նախ յայտնած էինք թէ վանքին ուսումնարանին խափանման պատճառը նոյն վանքին ունեցած պարտքն է . տղգասիրաբար լռելով նոյն պարտուց հերկէց գոյանալուն բուն պատճառուներուն վրայ . և երկրորդ արդեան արժանասլատիւ փոխանորդ Յովհաննէս ծայրագոյն վարդապետին և ուրիշ երեւելեաց համակամ ջանքը ու դիտումը առաջբերած էինք նոյն պարտուց վճարման համար ու վերաստին թէ ուսումնարանին և թէ վանքին պայծառանալուն . առանց ասոր կամ անոր պատույն ու վարկմանը արատ մը բերելու :

Հայց ծղարգասէլ յօդուածագրը այս սժամ բարձր շնորհին ու երեկ լեաց այն ազգ ասի՞ բական հոգունակութիւնը առաջ բերելնէս մաս կարերերէ նախկին առաջնորդ Յակոբ սրբազն արքեպիսկոպոսին ուստաձնապեցութիւն մը, և իրաւունք ալ չէ տուած, ու նոյնը ինք հետնական կերպով մը յայտնի կը գրէ, աղժանապատի Յօհաննէս վարդապետը . . . Գուցէ շատ գիտեասէր անչ, մը եւ շնչ ըլլայ . որուն բականին և ու մէկ պարուը պեսականից վիճակը, և այն և այն . և իբրու թէ կ'ասկացուցանէ ալ նախկին Առաջնորդին ժառաջադէմ ըլլալը մանրամասն նկարագրելով, և արդեան անչ բութեան ու միաբանից՝ ցըռուելուն պատճառ նախկին Առաջնորդին հրաժարումն դնելով . որով յայտնի կը ցուցունէ իւր կողմասէր ոգին . որն որ զգալի կերպով կը շօշափի իւր գրուածոց իւրաքանչ չւր տողին մէջ, 'և կեսարիու վիճակին բոլոր երեկ լեաց ու հասարակութեան բացայսյու է . ուստի հարկ չէ մեզ նոյն կողմասիրական տողելը մէկ մէկ առաջ բերել ու հերքել: Քանզի ովկ կրնայ ժխտել բարեկիշատակ Պէզճեան Յարութիւ ամիրային յատկական չորդիւն ըլլալը՝ ուսումնարանին առաջուան ունեցած բարեկարգութիւնը և վանքին պայծառութիւնը, որ գիտեական Վը լիքոր վարդապետը ու սուցի չը դրկելէն զատ՝ այն ժամանակի վանքին ունեցած պարտքն ալ վճարեց, որն որ անջնջէլի դրոշմուած է ամէնուն սըր-

巴蜀之君皆好尚武勇，故其民剽悍而善戰。

• 108 •

Ենորհառողութեան և մէջարակաց նոր բար-ոյ ,
Առ զօնավայր եւ Պերձաւասիք
ՄԿՐՏԻՉ ԱՄԴՐԱ ՃԵԶԱՑԻՒԹԵԱՆ

Ի կապուտակ երկնախորան Դաբեբայ ,
Պատգամ յիռխ առ փարելին արդ գոռայ .
Յակնախտիղ յամեներան դիմել վայր ,
Դից անմահից և յաւերդից անդ ՚ի պար :
Թենդ թենդ առեալ բազուկ յիրար կարկառեալ
Վառշն իսկ մօտ ընդ խինդ և սէր ըմբռնեալ .
Լցեալք ըղձիցն արձակէին ՚ի սահմանս ,
Ըուրթն ՚ի բարբառ ՚ի պար ՚ի կայթ գարշապարս
Ի դարեանդ վարդից փունջն և ծաղկանց ,
Փայլ փայլ սփուեալ յոսկէգագաթն ՚ի լերանց
Յայնժամ համայն հանգչէց երկիր իսկ զուարի
Հանգչէր երկինք ՚ի լուռթեան առաջաւու :
Վնդ ՚ի բարձանց ձայն արձակէ բաղդրաբան ,
Գերիմբերայն անդ դիւցազանց Ավեմնեան .
Օ Բնէ զայիկեան բանակ վսեմ զվարդից ,
Հայահարեալ շուրջ զըլում ցօղալից .

Օինչ տեսանեմ փայլս զնոքօք ասուեղաց ,
Եւ յորդալցոյ ՚ի շեփորոց բիւրադարձ .
Օինչ և սեղան քնքոյց միրոյ ՚ի խմբին ,
Եւ զուգութիւն եռահրաշ կաթողին .
Սաւառնացեալ դարն ոսկի հովածուկ ,
Բարտմանց ՚ի սուրբ հովանոցին քաղցրասիւք .
Օինչ դիւցազուն ոմն ՚ի սէր յարաշարժ ,
Քան զնախնի պարս անմահից է հրաշ ,
Շրածնորդէ նմին անձամբ Աթենաս ,
Եւ աջակցեալ օրպէս Արգոս Վեկենաս .
Օձեռանէ կալեալ Ճեմէ Աստրէտ ,
Եւ միւսոյն Թեմիս ախորժ մերձակաց :
Դմաստութիւնն զշետ պնդեալ յաւիտեան ,
Կեանք կենդանեաց թենդս առեալ սէր միայն .
Աստուածաշուք շնորհը ծիծաղը ուս ՚ի յուս ,
Ափոէ այն երգայարդարն իսկ ինոս :
Որով Հայկեանն թագ ՚ի գլուխ սմբառնայ ,
Յեռեալ յընձիւղանդ ՚ի ծառոյն Լոդեմայ .
Միում միում ՚ի ծննդոցն խրախոյս ,
Միշտ հայթայթէ որպէս Փեպսոս իսկ զլոյս :
Օսմն Աթենաս զոմն ՚ի Ներմէս աւանդէ ,
Օսմն ընդ իւրավ քաղցր հովանեաւ պարփակէ .
Մամեկնելի Ճակատագիրն համիշխան .

Ետախաղայ ՚ի. Դիւցազունն յաւիտեան .
Եցա պատիր տուփ Պանդութեան մի բացցի ,
Որում գառուց մեզ անմահից սիրելի .
Եւ ՚ի. մ. սիսդարձի անդրէն դասալիք .
ախտ և վահանն մի գծեսցէ ինչ չըրեք .
Ել ՚ի նարօտ յերանգ և բոյր Հիմենեան .
Սսկի խնճորն ընծայեսցի ՚ի նշան .
Երտագրեալ շնորհաւոր նոր Տարւոյ ,
Վիճակելցն դիւցազնականըն սիրոյ .
Վսե մոնիառ և մեծագործ Պայազատ ,
Նուիրելցն ՚ի փառս ազգին ըշձակաթ .
Եւ մանեսցեն քաջի տնկոյս զաղիւ թել
Գարկեանք տարփմամբ վեմկենաց ՚ի նազել .
Մի իշխեսցէ զքօղ առնուլ մառախուղ ,
Առագաստել զսէր սրտին լուսաբուղիւ .
Ռոյցձաճանչ վառեսցի ջահն և անծախ ,
Օերթ Հիմենեան ՚ի տաճար իւր միշտ չքնաղ .
Միահամուռ գաշնակելով Մուզայից .
Տի կանոն մեկնին գնան բերկրալից :

Երակուածի Յարութեան կարողեաց
Պաւլիութեան, ի Վալենտիան.

տին մէջ , և նոյն բարեկարգութիւնը բաւական ժամանակ շարունակեցաւ լուսահոդի^Պ թիրոս վարդապետին անդուլ հոգատարութեամբը , որուն անկեց մեխնելքն յետոյ՝ սկսաւ անշբանալ վանքը ու պարտքի տակ լինալ . ըսել է որ նաւապետը իւր նաւապետութեան յատուկ եղած պարտաւորութիւնները բարւոր չեն կատարած . և ազգային տնօրէնութեամբ հարկ էր փոփոխութիւնն մը . ինչպէս որ եղաւ ալ :

Նաև արգոյ ճշարդասկերը՝ վանքին պարտքը ու
սումնարանին խափանման պատճառ ըլլալը ջրե-
լու համար՝ առաջ կը բերէ երկու գիտնական
վարդապետաց ձրիապէս գասատուութեան շա-
րունակութիւնը . զարմանք, թէ օր արգոյ ճշար-
դասիին յիշած գիտնական վարդապետները ճշմա-
րիս ազգասէր ու իրենց սուրբ կոչմանը յատուկ
եղած պարտաւորութիւնները աղէկ ճանցով և
անկողմնասէր ըլլային , ինչպէս առաջ նոյնպէս և
այժմ իրենց սւսումնասէր ջանքը կը շարունակէ-
ին , և թէ նոյն ընթացքնուն արդելը ըլլար այժ-
մեան փոխանորդ Յօհաննէս վարդապետը , կըր-
նային բողոքել առ սրբազն Պատրիարքն և առ
ազգային ժողովս : Ի՞այց ազգասիրութիւնը չժոռ-
զուր մեղի որ յիշեալ վարդապետաց կողմնասէր
գրգորիչ ու եպիսկոպոս ընթացքնին ամէն ճիւղերո-
վը հրապարակեմք . որոնց մէկուն գիրն ալ քո-
վերնիս է , եթէ հարկը ստիպէ կրնամք ՚ի յայտ-
քերել . սակայն այսցաւալի ճշմարտութիւնները
մենք չուզելով հոչակել աւելի խաղաղասիրու-
թիւնը յարգեցինք . միայն գլխաւոր պատճառ
ուսումնարանին խափանման պարտքը ենթագրե-
լով . և միանդամայն հեռու կենալով գրգորիչ
խօսքերէն . ըստ որում մեր փափաքը ու ջանքն
է խապառ երկպառակութիւնը անհետ ընելն . մի-
աբանութեամբ ու համակամ սիրով հոգ տանիլ
վանքին և ուսումնարանին պայծառութեանը և
ժողովրդոց անդորրութեանը . զըր ՚ի սրտէ կը-
քարեմաղթեմք յլլատուծոյ :

Յակով Պողոսյան .

Անցեալ շաբթօն Տփխիսէն նցյեմբերի 24 ամսաթուով նամակներ ընկալաք . որոց ամէնքն ալ կըհամաձայնին գովութեամբ և հաճելի կերպիւ մը նկարագրելու մեղլիշեալ մսյրաքաղաքին Աերսիսեան հոգեոր գալրոցին բարեյաջող վիճակը և հայկազուն քաղաքացւոց ուսումնասիրական եռանդը : Այս ուսումնարանին ընդհանուր կառավարութիւնը և անոր տպագրատան վերատեսչութիւնը . Հայրապետական կոնդակաւ , որ լիններ բորդում մարտի 1851 . յանձնուեր է երեք մեծարդոյ հոդաբարձուաց . որ են Տիտուլարնի Առվեդնիկ և ասսեւա Դաւիթ Յովհաննէսէսեան թամամինց , աղնուական Դաւիթ Դրէսորեան իւէ-

ԱՐ ՊԵՏՎԱՎՅԼ ԳԵՂԱԶՆԵԱՑ
ՄԿՐՏԻՉ ԱՄԻՒԱ ՀԵԶԱՎԵՐԵԱԾ
Ի ՄՈՒՏՈ ԿՈՐՈՑ ՏԵՐԻՈՅ

Անձ մուռայք գողաբարկուներ պերծ քարոզք թիշտաղանց
Այ յալիս արծաթի վնեմափասլն Մասեաց ,
Չոսկենուագ : Հնչելիք 'ի քնար սրաւառէ ,
ԶԱՐամեանցն մեծաբանէ զպարծանս վայելուց :
Երկնածիր զպակն Արաման փառաց սեդ ,
Հոչակել արդ յազատն Մասիս քնար կամուցէք :
Մինչ զքօզ սևամըսր Աթենեան տաճարի ,
Զոր ձգեաց աջ անդութ յԱյրարատ պանծալի ,
Ըստ միջնէ բացխիիկ մեզ երկինք հաճեցան ,
Եւ հաճանչք անդ վարժից յորդ եթին հրաշազան .
Ցնծացան Հայաստան , և որդիք Արամայ
Ակնապիշ կային բարձր յայն կառար գերակայ ,
Ուր վեմ քաջազնունք անմանից զուգափառու ,
Աթենեան րոշք 'ի յուռ շողողնեն վառ 'ի վառ ,
Եւ պսակք անթառան 'ի ճակատուն պայծառ ,
Սիրամձնեք յընդարձակ 'ի շատիղ լուսավառ :
Եւ գրասանդ տաճարին , յօրինուած հրաշագեղ ,
Ուր Հայկեան շողային ոսկեղին առար շքեղ .
«Բարեբարք Սաստարիչք Հետևողք՝ առա մոցեն ,
Որ ջանհ գիտութեան Հայկազանց բարբոքեն» .
Եւ մանկունք Հայկական իրը երամա արաւնեաց ,
Եւլանել յայն տաճար ջանային անձկայրեաց ,
Եւր զի հարթ գտեալ դաշտ դիմէին ինդալից ,
Եւ եր զի առաջարք խոզ և խութ տան սոից ,
Եւ ահա ընդ առաջ գայ նոցին 'ի բարձանց
Բարեխնամ այս մեր Հայոց գթութեամբ գերասանձ :

բոլինեանց և Գէորգ Ռոստովին ան Մանդինեանց
Իսկ դպրոցին ներքին այսինքն ուսումնական
վերատեսչութիւր յանձնուեր է երկու գլուխող
փարժապետաց . որ Են հայկաբանութեան դասա
տու Պուբէրնիսկի Աէկրէտար պարոն Յակոբ
Գէորգեան կաբենեանց , և Ուռւուաց գրականու-
թեան դասատու Պուբէրնիսկի Աէկրէտար պա-
րոն Միքայէլ Աէրովէեան Պատկանեանց :

Յիշեալ մեծարդոյ հոգաբարձուաց և կառավարիչ վարժապետաց բարեջան խնամքը մեծամեծ փոփոխութիւններ և հարկաւոր տնօրէնութիւններ ՚ի գործ գրուեր են մօտերս՝ Աերսիսէ անդպրոցին մէջ. ուր այժմ հետեւալ զանազան ուսմանց դասատուութիւն կըլլայ . Հայոց գրականութիւն . բրիստոնէական վարդապետութիւն, Ուուսաց դրականութիւն, Թուրքերէն լեզուն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, մաթէ մասթիքա, թուրաբանութիւն, նկարչութիւն, եկեղեցական երաժշտութիւն, Կայըն . Յիշեալդըպրոցին մէջ առ այժմ 171 աշակերտ կըդտնուին. որոցմէ 30 հոգին որդեգիր են, 6-հոգին լիաթոշակ աշակերտք, 3 հոգին կիսաթոշակ, և 132 արտաքին աշակերտք՝ սրանք ճաշելու և պառկելու համար իրենց տունը կերթան ։ Հոկտեմբերի 15ին հրամարակական հարցաքննութիւն եղերէ. և աշակերտները ընդհանրապէս հաճելի կերպի պատասխաններ տալով, արժանաւոր վարձարութիւններ ստացեր են : Հարցաքննութեան հանդիսին մէջ յառաջադրէմ աշակերտներէն մէկը՝ յարդաց պարոն Յարութիւնը ՈՒիրիմանեան պատուական ճառո մը կարդացերէ, նմանապէս ուրիշ գլուխոր աշակերտ մը, Իսահակեանց պարոն Երեմիա անուն՝ ստանաւոր գրուատ մը զրուցերէ : Այս գրուածները խիստ բարի ազգեցութիւն ըրեր են հանդիսականց վրայ . ուստի արժան համարեցինք յաջորդ թերթութիւնիս հրամարակել գլուխնը հանդերձ ազգամիրական պատուական նամակաւ գերազնիւ բարեհուցակ բժշկի Ստեփան Ռոսի Բատումեանց . որ համառօտ և միանդամայն ազգու կերպիւ կրնկարագրէ հարցաքննութիւնը :

Վեծ միսիթարութեամբ կիմանամք որ Տիփիսի Հայոց ուսումնամիրական և ազգամիրական ջերմեւանդութիւնը օրըստօրէ աւելնալու վրայ է : Վեր յարդոյ թղթակիցը կը յուսացընէ մ ու եմ օրերս Լշտածին անուամբ և ու պիտի յաջօրդէ դադարեալ Արքայ օւագ րոյն . կամ կրնամք ըսել թէ, նոյնը պիտի շարտանակութի ՚ի Տիփիսի լիշեալ նոր անուամբ, և բարեջան խնամքը մեծարդոյ հոգաբարձուաց Ներսիսեան հոգեւոր ու սումնաբանին : Այս ազգօգուտ խոր հուրդը անչու շո գովութեան արժանի է . ուստի կըբայի մալթեմք բոլորու սրտիւ որ անոր գործադրութիւնը ըստացնայ : Այս օրինակ հաստատութիւնը

մը թէ ո՞րչափ մեծ պատիւ կընէ իւր հիմնադրացը
և գործակցացը, իւրաքանչւր խոհական և ազ-
գասէր անձ կրնայ շատ աղէկ ճանաչել:

Աւրախ սրտիւ կըտեննեմք նաև որ Տիովիսի և անոր մերձակայ քաղաքաց հայ բնակչաց մէջ ըն- թերցանութեան փափագը երթալով կաւելնայ :	
Վզգային լրագիրները առ հասարակ մէծ հաճու- թեամբ կընդունուին և կըկարգացուին . Յէկպէտ և բնակչոց թուոյն հետ բազդատութեամբ՝ ստորագրութեանց թիւը տակաւին խիստ բիշէ, սակայն զմոտաւ ածելու է որ սկզբնաւ սրաւթի մըն է այս , և ակնունիմք թէ խիստ յաջող հետեւու- թիւն պիտի ունենայ : Վեր յարդոյ թղթակիցը հետեւալ համեմատութեամբ կըդասէ զանազան ազգային լրագրաց ստորագրութեանց թիւը :	
Երշացյա Երարտաբետն . . . 24 օրինակ :	
Բաղշավլայ 22 "	
Բուրաստան ոռորդ Ետհակիւն . . . 20 "	
Երադա 16 "	
Հայոսաբան 11 "	
Բանաւել Կոստանդնուպօլսայ. . . . 10 "	

—
—
—

Աալիքաթայի Առնուլին վերականգնումը տակաւ էին նոր խթանելու համար:

Հիմա սոր խմացեր են ի Տփիսիս . ուշատի երկրայութիւն տւնիմք թէ հետեւ առաջ առաջ ապահով ական.

լուսական և պատուական
լրագրույն ես պիտի ստորագրուին :

Ի վախճան այս յօդուածոյա՝ արժան կրհամա

բիմք յառաջ բերել 'ի պատիւ և 'ի պարծանո

Երշը այդ Տիեսիսի մեջ պատուական թղթակցոյն

Հետեւ եաւ յօդուածը ։ “Յիշելց արժան վարկաւ նիս սի ՚ի առա մէսուն ։”

սրբ զվ ի շարտ սեպօնէ ընթերցողոց իւրաց Ար-
շացյան Արքայակեան յաւել ստանալ և զիթուն ծայ-
րագոյն կառաւավորութե՛ Անդրկառաւկասեան աշխար-
հիս զօրամար Աէիդէնանտ Խնիազ Վասիլ Յով-
սէ փեան Բէ հրութեանց , և զնորին սիերձափոյլ-
եղը քըլաքական և քրէ ական իրաւարանի
նախագահին ընկեր զիշմանազն զինիազն Վիրիքոր
Յովսէ փեան Բէ հրութեանց":

Այս լինի տեղակալ կառավարիչը (գայմանգոմ) բարեւագույթը է իւստին փաշոյթի խոհածա և բարեւ խնամ ընթացքին վրայօք խիստ հաճեկի տեղեկա թիւններ ընկալաք . որ անտարակոյս մեծ պատիւ իւն իւն . { իշխան փաշուն տեսնելով թէ օրի աւ որ բժիշկ մը չկայ Այս լինի մէջ , և խիստ ցա տիւ հետեւութիններ կըծագին այս պակասութե սէն հիւանդաց և տիստաւորաց համար , մարդա միքական ոգւով արժան համարեցաւ գաղղացի հարտար բժիշկ մը պահել Այս լինի մէջ իւր քառ էն ամսական թոշակ սահմանելով անոր : Այլ ոյն քաղաքին կառավարութե պալատին թուի ըս ձացեալ ըրեր կային , որոնք օդը մեծ ասլէն կա զականէին՝ անոնք ևս չորցընել և մաքրել տուաւ ,

(Հարունիակութիւն : 1)

Պ. ՉամուռՃեանը պարզամտաց առջելը պղտիկ չի յնալու համար իր թիւր կարծեացը մէջ յա մառեալ՝ խորենացիկն առաջ Հայոց աղքա- ժէ Հայոց կըսէ . Ի՞այց նոյն ինքն խորենացին անոր հակառակը կըվկայէ ասանկ գրելով “Եւ զյու մել սոսոգուստի ու պատմէ Ո-չի-պ հոռմ Անոյ գրօղ մեկենա ին պատմութեանց և զյու բաշը-մ գործա (Ըստավակի Ըստավակի) ըստ ասել իսյ մել առաջի” : (Խոր. ք. 48) : Դարձեալ “Եւրոպիայ որդի Ամիշաղ.արայ գործի գրեաց զամենայն գործս , որ ինչ յաւուրս Ըստավակի կարու և Սանատրկոյ և եղ ՚ի գիււանին Եղեսսիոյ : (Խոր. ք. 36) : Եւ գարձեալ “Եմուտ նա յամուրն Ենի և ընթերցեալ զմեէ հենական պատմութիւնն՝ յորում կ զդործս թագաւորացն փոխեաց զամենայն ՚ի լիզու Ըստի , որ և ապա անտի յեղաւ՚ի Յոյն բան” : (Խոր. ք. 66) : Ձմողը բացատրէ հիմա Պատուելին թէ՛ Հայոց մէջը պատմագիր ներ չկայսին նէ՝ ինչու համար խորենացին կըվկայէ թէ՛ Այժմ գիւղից և գաւառուց ևս և իւրաքանչ չիւր տանց առանձնականութեանց և հանուրց հակառակութեանց և զաշանց , այժմ՝ առ մեզ գտանին անբաւ զրուցաց մատեանք , մանաւանդ որ ՚ի սեփական աղասութեանն պայազատութիւն” : (Խոր. առ. 3) : Եթէ ինչպէս որ խորենացին կը-

և հասարակաց առողջութեան օգտից վերաբերեալ ուրիշ տնօրէնութիւններ ՚ի գործ դրաւ :

Ընդհանրապէս ամէն վէճերը արդարութեամբ
և անկողմնապահութը կըլուծուին և կորոշուին
վսի. մափայլ Հիւտէին փաշային արթուն և գոր-
ծունեայ կառավարութեամբը. վասնորոյ Այտընի
նահանգին բնակիչները ամէն առթիւ կըփութան
իրենց մոտերիմ գոհունակութիւնը և չնորհակա-
լութիւնը յայտնելու :

— Քէօթահիային կըդրեն մեզ թէ , յիշեալ
քաղաքին տեղակալ կառավարիչ (գայմագամ) մեծ
ծաշութ ներթափ է ֆէնտին՝ իւր իմաստուն և
մարդասէր ընթացքով քրիստոնեայ բնակչաց եւ¹
բախտագիտութիւնը և գոհունակութիւնը ստա-
նալէն ի զատ , նոյն քաղաքին՝ մահմէտականաց
օրինակմը տուաւ աղնուական քաղաքավարութիւն
և քաղցր բնաւորութեան , որ օրըստօրէ մեծա-
պէս կարդիւնաւորի : Վիտել արժան է որ , մինչև
ցայսօր Քէօթահիայի մահմէտականները՝ իրենց
քանի մը գլխաւորաց կուպութիւնէն օրինակ առ-
նելով և կրօնի կյոր՝ նախանձաւորութենէ գրգըռ-
եալ , սովորութիւն ունէին միշտ կեալուր (անհա-
ւատ) և ուրիշ նախատական անուններ տալ
շայց և ուրիշ քրիստոնէից : Բայց յորմէ հետէ
յիշեալ մեծաշութ տեղակալը Քէօթահիա կը-
գտնուի , այս անարժան սովորութիւնը վերցաւ ,
քաղաքիս օտմանցւոց բարբը շատ բաղցրացաւ , և
առայժմ քրիստոնէից հետ մարդատիրութեամբ
և քաղաքավարութեամբ կրկարուին :

|| Եծաշութ Վէրթափ էքստրիմ բարձրածառ
ընթացքին այս արգիւնքը գովել թե և մասնաւոր
Նշանակութեան արժանի է ։ ըստորում օգոստա-
փառ առաջագութ Վուլթանին մարդարական
հրամանները ճշգիւ ՚ի գործ կը զնէ ։ քանզի յոյտ
նի է ամենուն, որ ամեն օր կայսերական պատ-
ռէ ըներ կը արուին, որպէսզի մահմէտականք և
քրիստոնեայք ամենքն ալ եղայրական սիրով
փարուին իրարու հետ, և տեղական կառավարիչ-
ները մինչեցն պաշտոպանութեամբ և անկողմնասի-
րութեամբ ինսամեն զանոնք՝ առանց տարբերու-
թաւ է կը գիտ.

Քէ օժանիայի բնակիչները գիշեր և ցողեկ աւ զօմաղեն առ Աբովուած վասն երկար և երջանիկ կենաց վեհափառ Կայսեր , բարձրապատիւ մեծ Լապարդոսին և բոլոր նախարարաց , որ այսպիսի խոհեմ կառավարիք մը յաւղարկեցաւ իրենց , որուն հայրական խնամօքը հանգիստ և բարեկեց ցիկ օրեր կանցընեն :

վկայէ քացայայտ՝ Արշակունի թագաւորներուն
450 տարի կռ.ապաշտութե՛ միջոցը սահմանուած
էր որ մեր ազգի, երկրի ու թագաւորաց պատ-
մութիւնը մեհեաններուն դիւանները գրուի ու
պահուի, երբոր գիտեմք թէ մեր անուանի կուռ-
քն ըլ ու թագաւորաց գերեզմաննոցը Անի կը-
գտնուէին, որուն բոլոր բնակիչներն ալ Հայոց
ազգէն էին և ոչ թէ Ասորի կամ Յօնի, երբոր
գիտեմք թէ բրմութիւնը ազգերնուազ մէջաններ
մէկ պատուաւոր վիճակ մըն էր, որ Գլուխոր կամ
Քրմաղեպը թագաւորի եղոյլը կամ արիւնակիցը
պէտք էր ըլլալ. «Ա Երշին Տիգրանայ արքայի Հայոց պա-
տուազն Ագերելան Եղորի ի-րց Ա աժանայ Քրմաղեպի»,
(Խոր. ք. 66), և երբոր գիտեմք թէ, Վ աղջրաշիա-
զինացը համաձայն բոլոր Հայաստանի մէհեաննե-
րուն մէջ բրմութե՛ պաշտոնը Թիֆայն Վ ահենունեաց
յշշին յանձնուած էր, որոնք ալ Հայկազունի առ
Տիգրանայ Վ ահագն որդիեն ինչած էին. «Ի այց
յորդւոցն Վ ահագնի գտեալ արս, որք ինքնաւ
կամ ինդրեցին զմեհենիցն պաշտամունս, պատ-
ուէ մէծապէս ՚ի ձեռոն տալով նոցա զ բրմութիւնն
և կարգէ ընդ առաջին նախարարութիւնն և
անուն կոչչ Վ ահենունիա»: (Խոր. ա. 31. ք. 8).
Կըհարցնեմք Պատուելիին թէ վերը Խորենացիէն
յիշուած Անիի Ա-վա-ու ուրդը Հայ էր, թէ Վ յլ-
ազգի. և եթէ 450 տարիի չափ կռ.ապաշտութե՛
ժամանակիը Հայոց պատմութիւնը գրունելը
Հայոց բուրմերն էին նէ, արգեօք Աւղիւսի պէտ
քանի քու րմեր և զած են Հայոց մէջը, որոնց գրած
պատմութիւնները մինչ Խորենացիին օրեւը Էղեց
սիոյ դիւաններուն մէջ կըկենացին ։ Վի՞ ոք անհայ-
ւատացիք. քանզի մեզէն իսկ ականատես եղագ
այն գիւտանին»: (Խոր. ք. 10.)

ԿՈՍՏԱՆԻԱՆՈՒՊՈԼԵՄ , 29 Դեկտեմբերի .

Սայրաբաղսքիս վիճակը՝ ի մասին դրամական
ցութեան խիստ գժուար եղած է ժամանակէ
՚ի վեր. և այս գժուարութիւնը ևս առաւել
անրացաւ, ըստ որում այժմ կառավարութեան
զանատունը բաւական փոխանակագրութիւն
ուրս չհաներ վաճառելու. Որպէս և իցէ հասա-
կութիւն ուրիշ հիմնաւոր բանի վրայ զբաղեալ
այսինքն՝ արդ եօթ մարտ ամսոյն սկիզբը այս սե-
նատան պայմանագրութիւնը պիտի նորոգուի,
է ոչ. Իւրաքանչիւրոք այս ծանր խնդրոյն վրայ
խորհի անհանդ արտութեամբ. Բայց կերեւի
է Բարձրագոյն Պուռը հասարակոյ օգուտը ա-
ն բանէն վեր համարելով՝ մարդասիրաբար
գ պիտի տանի փոխանակութեանց այժմէ ան
ները անփափոխ պահելու. Ի վերայ այսր ա-
նայնի տակաւին յայտնի չէ թէ առաջի կար-
սգրութեան վրայ պիտի շարունակուի այս գոր-
ծողութիւնը, թէ ուրիշ ձամբայ մը պիտի բռնէ
ուամբարութիւնը. Ամանք կը հաստատեն թէ
ո փոխանակագրական գործադպութիւնները քա-
մը մասի բաժնուելով, զանազան վաճառակա-
ց պիտի յանձնուի. Եթէ այս կարգագրութիւնը
գործ դրուելու ըլլայ, երկրայութիւն չիայ թէ
հատ օգտակար պիտի ըլլայ թէ Բարձրագոյն,
որան և թէ հասարակութեանը :

Այս էլեմենտները կազմում են համակարգի հիմքը և առաջանական մասը է այս համակարգում:

Եկեղիպ էֆէնտին՝ որ ՚Դանուսպի նահանգաց
նդհանուր վերատեսուչ էր, անցեալ շաբթու-
ասաւ ՚ի կոստանդնուպօլիս Առոնայէն գալով:
Ծննդաւ ալ սպազոսնատարը իւր հասած օրը բարձ-
ապատիւ մեծ կալարդոսին այցելութեան գնաց
հետեւալ օրը օգոստափառ Առութանին ներ-
այցաւ իւր խոնարհ յարգանաց և անձնանուր էր
գոյցմանց հաւատիքը մսուցանելու համար
Պրուսայէն կըդրեն թէ, իլիշալ նահանգին
ուստիալ վսեմափայլ Եկրիք փառան ամէն կերպ

կութեան բարօրութիւնը աւելցընելու համար .
և այս պատճառաւ յանկապէս խնամք կը տանի
երկրագործութիւնը զարգացընելու և երկրագոր-
ծաց հարկաւոր եղած դիւրութիւնները տալու .
քանզի յայտնի է որ երկրագործութիւնը ամէն
հարստութեանց և ջոխութեանց աղբիւրն է :

— Ամսոյս 24ին գիշերը հրկիղութիւն մը պատա-
հեցաւ ՚ի Դուզկունձուք . և թէ այդտ անմիջապէս
հարկաւոր եղած օգնութիւնները ՚ի գործ դրսւե-
ցան . բայց և այնպէս քանի մը ժամն մէջ վեց
մեծ տուն հրոյ ճարակ եղան : Ուրիշ հրդեհ մը
և ո Ուդասուել պաշլը ըսուած թաղը պատահեցաւ
ամսոյս 23ին , և տասը խանութ ու երկու տուն
այրեցան : Եցն օրը երկրորդ հրդեհ մը ևս պա-
տահեցաւ Ուկանիանէ Գագիուը ըսուած տեղը ,
և երկու տուն միմից գարձուց :

Պատուաւոր անձ մը ամսոյս 24 ին Պէջողլուի
պղտիկ գերեզմաննոցէն անցնելու ժամանակը շա-
րադրծի մը կրհանդիպի , որ անոր ժամացցաց և
լըսակը յափշտակելով կրփախչի : Խտթիկանութիւնը
այս դէպքը իմանալով՝ հարկաւոր հետազօտու-
թիւնները ՚ի գործ դրաւ յիշեալ չարագործը
ձեռք անցնելու համար :

把那S形的腰带扣上，再把腰带系好。

ԱՆԳԱՄԱ . | մոտոն , 15-27 Դեկտեմբերի :
Աշանակութեան արժանի երևելի դէսքը ըրտ
հէլմըսթընին իւր պաշտօնէն հրաժարուիլն է .
որուն վեայօք բոլոր լրագիրները մասնաւորապէտ
զըաղեալէն , և կերպ կերպ խորհրդածութիւն
ներ կընեն . ի վերայ այսր ամենայնի այս դէպքին
սույդ պատճառը տակաւ ին յայտնի չէ , և խոր
հրդանոցին բացուելէն ետև կընայ իմացուիլ :

¶ Եհավառ թագուհոյն հրովարտակաւը լորտ
կանվիլը՝ արտաքին գործոց պաշտօնեայ անուա-
նեցաւ փոխանակի լորտ Բէջմբրոթընին :

Նիշպէս վերը ըսկնք , լրագիրները լեցուն են
զանազան խորհրդածութեամբք լրտ Ի՞էլմըրաթին
հրաժարմանը վրայ : Այս երևելս պաշտօնէին կու-
սակից լրագիրները գովառ թե ումբ . յիշատակելով
անոր հնդամեայ հայրենասիրական մեծաւեծ ծա-
ռայութիւնները , ազատասիրական գաղափարնե-
րը , կըսեն թէ այժմեան պաշտօնէից ժողովը , ո-
րուն հոգին էր լրտ Ի՞էլմըրաթըն , պիտի չընդնայ-
դիմանաւ երկար ժամանակ՝ ըստորում զատուե-
ցու իւ թվաւոր պաշտօնակցէն . բայց ընդդիմ-
ամարտ օրագիրները և մանաւանդ կղերական
թերթերը ուրախ են մէծապէս լրտ Ի՞էլմըրաթը

Գալիանի ժեղսը, Փաստակ, Օքնոբը, որոնք խորենացին գոնեւ 160-180 տարի առաջ են. և Օքնոբի պատմութեանը 22 երեսը յիշու ած բարդ կամ բարեհան և ձեմի աշխարհին պատմիչները, թողԱռի բառ կատինան և Աղքասանդը Մակեդոնացին հրամանաւը գրուած Ըրծունեաց պատմութեալը, զոր թողմա Ըրծունին կը յիշէ. ԹողԱռի Աղքասանդը (Տերի Տիգրանին), զոր Սարաբոն կը յիշէ, թողԱռօլուր Ըրտեալու կամ Վանեցին պատմութեալը, Խոկ խորենացին այսը տասնեց ամէնէն ալ ըստ կարգի ժամանակի ետքն է, որովհետեւ թողմա Ըրծունին կը ան և Վրեաց մեծ վարդապետնի սվասէս տիեզերահու շակեալ քերթօղն զգիրս պատմութեան այցը մեծաց հրաշազան յօրինուածով սկսեալ յլ՛դամոյ միջնե ի Կայսր Օքնոն", պանոր 475-490 թուին թագաւորեց, որովհետեւ Խամունէլ Անեցին իր Քրոնիկասի կանոնացը մէջ 493 թուին կը յիշատակէ զլովսէս խորենացին. և որովհետեւ Խորենացին ինքը կը վկայէ թէ իր վերջի ծերութեղատունը գրեց իր մեծանուն պատմութեալը և թողմա Ըրծունին ալ կը վկայէ թէ անոր կեանքը միջնե 120 տարի երկարեցաւ. անտարակցոյ կը հետեցունենք թէ՝ սուրբ ծերունի այցը կորիդան ալ և լուսէն ալ ետքը գրեց. ուստի և Զանուարնեան երանելի խորենացին առաջ այս առ գտան այս պատմիւ լիոյ ըստէն ալ կը հետեւի բնականաբար թէ՝ ազգիս գրականութեան պատմութիւնը չիտէր, և չգիտնալը ծածկելու համար պարզա միտները խարեւ կու զէ:

Այս շաղկատակաց :

